

Тема 21. Початок української революції

8 березня 1917 р. відбулася лютнева буржуазно-демократична революція в Росії. Російський імператор **Микола II** зрікається влади. Влада перейшла до **Тимчасового уряду**. У березні 1917 р. по всій країні виникають **ради робітничих, солдатських депутатів**. У Росії формується **двовладдя між тимчасовим урядом і радами робітничих, солдатських депутатів**.

17 березня 1917 р. у Києві була заснована **Українська Центральна Рада (УЦР)**. **Українська Центральна Рада (УЦР)** – український представницький орган влади (парламент), створений представниками українських політичних партій. Головою УЦР було обрано **М.Грушевського**. Основу УЦР становили: Українська соціал-демократична робітничая партія (УСДРП), Українська партія соціалістів-федералістів (УПСФ – колишня ТУП), Українська партія соціалістів-революціонерів (УПСР) та ін. На першому етапі своєї діяльності УЦР відстоювала ідею **автономії** України у складі нової демократичної Росії.

19-21 квітня 1917 р. відбувся **Український національний конгрес** у Києві, на якому було вирішено: обрати курс на національно-територіальну автономію у складі федеративної демократичної республіки Росії; **УЦР визнано представницьким законодавчим органом України**.

У березні-квітні 1917 р. було створено **перший український полк ім. Б.Хмельницького** з ініціативи Українського військового клубу імені гетьмана П.Полуботка на чолі з **М.Міхновським**.

18-21 травня 1917 р. відбувся **I Український військовий з'їзд** у Києві, на якому було обрано **Тимчасовий Український військовий генеральний комітет при УЦР** на чолі з **С.Петлюрою**.

Травень-червень 1917 р. – УЦР (делегація на чолі із **В.Винниченком**) веде переговори із **Тимчасовим урядом Росії** щодо питань **автономії України**. Але тимчасовий уряд не дозволив проголошувати автономію України до рішення Всеросійських Установчих зборів.

10-16 червня 1917 р. відбувся I Всеукраїнський селянський з'їзд, який підтримав позицію УЦР.

18-23 червня 1917 р. відбувся **II військовий з'їзд**, який запропонував УЦР негайно приступити до втілення ідеї автономії України. Зобов'язався забезпечити УЦР підтримку.

23 червня 1917 р. УЦР проголосує I Універсал: проголошення автономії України; УЦР визнавалася вищим державним органом влади до скликання Всенародних українських зборів. (**Автором універсалів УЦР був В.Винниченко**).

28 червня 1917 р. на підставі I Універсалу було створено український уряд - **Генеральний Секретаріат на чолі з В.Винниченком**.

Незабаром до Києва приїжджають міністри Тимчасового уряду з метою переговорів із УЦР. Тимчасовий уряд визнав УЦР. У результаті переговорів **16 липня 1917 р. УЦР проголошує II Універсал: відмова УЦР від проголошення автономії України до Всеросійських Установчих зборів**; визнання Тимчасовим урядом УЦР вищим органом влади в Україні; делегування до Центральної Ради представників національних меншин.

17-22 (4-9) липня 1917 р. відбувся **збройний виступ самостійників** разом із **Українським полком ім. Полуботка (полуботківці)** у відповідь на відмову за II Універсалом від проголошення автономії України. Виступ був придушений.

У серпні 1917 р. Тимчасовий уряд затвердив **«Тимчасову інструкцію** для Генерального секретаріату Тимчасового уряду України», згідно з якою Генеральний Секретаріат втрачав значні владні повноваження і перетворювався на залежний виконавчий орган Тимчасового уряду. УЦР оголосила про поширення своєї влади на всі сфери життя України і на всі 9 губерній, тим самим вступивши в конфлікт із «Тимчасовою інструкцією» Тимчасового уряду Росії.

7-12 вересня 1917 р. – Заколот генерала Корнілова– спроба російського генерала скинути владу Тимчасового уряду в Росії й встановити військову диктатуру. Заколот зазнав поразки. **УЦР негативно поставилася до заколоту Корнілова.**

21-28 вересня 1917 р. – проведення у Києві **З'їзду народів Росії** з ініціативи УЦР. Були присутні українці, литовці, естонці, білоруси, грузини, євреї, донські козаки тощо. Рішення з'їзду відстоювало федеративний устрій Росії. Після з'їзду розпочалася підготовка до скликання Українських установчих зборів.

7 листопада (25 жовтня) 1917 р. збройне повстання в Петербурзі призвело до повалення Влади Тимчасового уряду. У результаті влада в Росії перейшла до більшовиків, влади рад (радянської влади).

У результаті протесту проти встановлення влади більшовиків у Петербурзі, УЦР 20 листопада 1917 р. проголосила III Універсал: проголошення Української Народної Республіки (УНР); УЦР – вищий законодавчий, а Генеральний Секретаріат – вищий виконавчий орган УНР до установчих зборів; третім універсалом проголошувалася програма соціально-економічних перетворень; **скасування права власності на поміщицькі землі; земля – власність народу і має перейти до нього без викупу; введення 8-годинного робочого дня.**

Проте УНР залишалася складовою частиною Росії!!!

17 грудня 1917 р. більшовики видали «Маніфест до українського народу з ультимативними вимогами до Української Ради» (УЛЬТИМАТУМ): більшовики визнавали УНР, але вимагали повне підкорення собі української влади. У разі невиконання вимог, більшовики вважатимуть УЦР у стані війни. **Генеральний**

Секретаріат відхилив ультиматум і почав готуватися до війни з більшовицькою владою Росії.

17 грудня 1917 р. під тиском більшовиків відкрився **I-й Всеукраїнський з'їзд рад робітничих, солдатських і селянських депутатів у Києві.** Проте делегати з'їзду підтримали УЦР, у результаті більшовики демонстративно залишили з'їзд і переїхали до Харкова, де з їх ініціативи **24-25 грудня 1917 р. відкрився I-й Всеукраїнський з'їзд рад у Харкові.** З'їзд оголосив **Україну республікою рад робітничих, солдатських та селянських депутатів.** Було обрано **Центральний виконавчий комітет (ЦВК)** на чолі з **Є.Медведєвим**. Створено **уряд – Народний секретаріат** на чолі з **Артемом** (Ф.Сергєєв). Більшовицька влада Росії визнала Народний секретаріат законним урядом України. Таким чином, у Харкові була встановлена влада більшовиків

Кінець грудня 1917 р. – січень 1918 р. – початок загального наступу більшовицьких сил під командування **В.Антонова-Овсієнка** проти УЦР. У результаті радянська влада була встановлена в Харкові, Катеринославі, Полтаві, Херсоні, Миколаєві, Маріуполі, Одесі та ін., майже на всьому Лівобережжі. Нависла загроза над Києвом.

22 січня 1918 р. УЦР проголошує IV Універсал: проголошення **УНР самостійною, незалежною, вільною, суверенною державою;** **початок мирних переговорів із Четверним союзом.**

29 січня 1918 р. – бій під Крутами між радянськими військами на чолі із **М.Муравйовим** та загonom українських добровольців, до складу якого входило **500 студентів**, на чолі з сотником **В.Омельчинком**. Українські війська були розбиті.

29 січня 1918 р. – більшовицьке повстання в Києві на заводі **«Арсенал»**. Повстання було придушене військами УЦР.

8 лютого 1918 р. – більшовицькі війська М.Муравйова захопили Київ. **Керівники УНР переїхали у Житомир.**

Перша спроба встановлення радянської влади (влади більшовиків) в Україні: утворення органів радянської влади; створення робітничо-селянської армії України; **націоналізація великих підприємств**; вивезення хліба з України в Росію; ліквідація української грошової системи; політика розчленування України на регіональні республіки: Донецько-Криворізьку, Одеську, Таврійську, Донську; Червоний терор.

Націоналізація – вилучення з приватної власності осіб у власність держави землі, підприємств або цілих галузей народного господарства.

Червоний терор – репресії більшовиків щодо всіх, хто не підтримував їх політику.

Кримськотатарський національний рух

Після Лютневої революції 1917 активізувався національний рух кримських татар. Його лідером був **Номан Челебіджіхан**.

Номан Челебіджіхан - кримськотатарський політичний і державний діяч. Один з організаторів **першого Курултаю** (грудень 1917), перший голова уряду проголошеної в 1917 році **Кримської народної республіки**, перший муфтії (вища духовна особа) мусульман Криму, Литви, Польщі і Білорусі.

Курултай — парламент кримськотатарського народу. Після більшовицького перевороту перед курултаєм ставилося завдання взяти участь у здійсненні **територіальної автономії** Кримського півострова.

У грудні 1917 р. у Криму проходить **I Курултай кримськотатарського народу**.

Курултай затверджує представлений комісією проект Конституції і **проголошує створення КНР**, а Номана Челебіджіхана обирають головою Директорії (національного уряду).

Кримськотатарська народна (демократична) республіка - державне утворення кримських татар на Кримському півострові, що **було проголошено в грудні 1917**. Фактично республіка не відбулася, оскільки в січні 1918 владу на півострові **захопили більшовики**. Кримська Народна республіка була першою у тюркському та мусульманському світі демократичною республікою.

Брестський (Брест-литовський) мир та УНР

9 лютого 1918 р. - підписання **Брест-Литовського мирного договору між УНР та державами Четверного союзу**. Зобов'язання УНР надати країнам Четверного союзу допомоги у вигляді продуктів харчування. Німеччина та Австрія обіцяють допомогу УНР у боротьбі з більшовиками. Березень-квітень 1918 р. – німецько-австрійські війська зайняли Україну, радянська влада була повалена. Натомість поновлена влада УЦР.

Кримська операція 1918 року — військовий похід спеціальної групи Армії Української Народної Республіки **на чолі з полковником Петром Болбочаном у квітні 1918 року** на Крим проти більшовиків з метою встановлення на території півострову української влади та взяття під контроль Чорноморського флоту. Спочатку наступ був вдалий, але далі, через політичний конфлікт між керівництвом УНР і союзниками Німецької імперії, війська УНР були змушені полишити Крим, не дійшовши до Севастополя, як це було передбачено первісним планом.

29 квітня 1918 р. УЦР приймає **Конституцію УНР** та обирає **президентом М.Грушевського**. Проте загострилися суперечності з німецько-австрійською окупаційною адміністрацією.

29 квітня 1918 р. за підтримки німецько-австрійських військ відбувся державний переворот, який призвів до **повалення влади УЦР і встановлення гетьманату П.Скоропадського**.